

УДК 658:65.015.3
ББК 65.053

Шкроміда В. В., Шкроміда Н. Я.
(*Shkromyda V., Shkromyda N.*)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку і аудиту,
56000, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57,
тел.: 0348596003,
e-mail: oblik@pu.if.ua

Анотація. В статті розглядаються методичні підходи проведення моніторингу фінансового стану підприємства. Запропоновано послідовність здійснення оцінки шляхом дослідження наявності, стану і рівня ефективності використання фінансових можливостей підприємства у динаміці, що дозволяє виявити невикористані можливості, усунути негативні тенденції та, відповідно, скорегувати розроблену стратегію розвитку суб'єкта господарювання на перспективу.

Ключові слова: фінансовий потенціал, моніторинг, система аналітичних показників, інтегральний показник.

Annotation. Methodical approaches of realization of monitoring of the financial state of enterprise are examined in the article. The sequence of realization of estimation is offered by research of presence state and level of efficiency of the use of financial possibilities of enterprise in a dynamics, that allows to educe untapped possibilities, remove negative tendencies and, accordingly, correct the worked out strategy of development of subject of menage on a prospect.

Keywords: financial potential, monitoring, system of analytical indexes, integral index.

Вступ. Успіх у підприємницькій діяльності залежить від ефективного управління і використання наявного потенціалу підприємства. Передумовами ефективного господарювання є постійний процес вивчення потреби необхідних ресурсів, визначення рівня їх забезпеченості, оцінка виробничих і ринкових можливостей та адаптація наявного потенціалу до існуючих тенденцій змін середовища. Для виконання прийнятих замовлень від клієнтів і реалізації виробничої програми необхідним є швидке здійснення поставлених завдань за умови раціональної організації виробничих процесів та повної забезпеченості необхідними ресурсами. Для цього важливо правильно розрахувати величину необхідних оборотних засобів, визначити основні джерела їх формування на підприємстві та, у випадку нестачі, пошук напрямів залучення їх зі сторони.

Постановка завдання. Виходячи з таких міркувань, оцінка фінансового потенціалу підприємства є важливим процесом для будь-яких суб'єктів господарювання незалежно від видів здійснюваної діяльності. Тобто досягнення підприємством поставлених цілей і завдань залежить від існуючих фінансових можливостей та рівня ефективності його використання. У зв'язку з цим здійснення оцінки фінансового потенціалу підприємства з метою підвищення рівня його використання є важливим та актуальним процесом підприємницького сьогодення. Тільки на основі комплексного аналізу фінансового потенціалу і постійного моніторингу його параметрів є можливим виявлення резервів покращення діяльності підприємства та формування напрямів розвитку відповідно до ринкових змін.

Для цього необхідним є правильний вибір інструментарію всебічного аналізу, розробка і ефективне застосування системи оцінки фінансового потенціалу підприємства, виходячи з поставлених завдань і галузевої приналежності суб'єкта господарювання.

Питання сутності та оцінки фінансового потенціалу підприємства досліджували в своїх роботах провідні вітчизняні вчені І. А. Бланк, С. Б. Довбня, І. З. Должанський, М. О. Кизим, Н. С. Краснокутська, М. Я. Коробов, Є. В. Лапін, В. С. Пономаренко, О. С. Федонін, Л. І. Федулова та інші [1, 3, 4].

Проте динамічність ринку та загострення економічної кризи сьогодні потребують поглиблення отриманих результатів вченими та подальшого дослідження відповідно до сучасних вимог ведення бізнесу.

Результати. Як відомо, ефективне управління підприємством базується на основі повної і достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність останнього та його зовнішнє оточення. Забезпечення цього передбачає постійне проведення моніторингу ситуації у динаміці, здійснення аналізу впливу факторів, що зумовили зміни, та розробка заходів покращення результатів діяльності, виходячи з прогностичних альтернатив.

Моніторинг можна охарактеризувати як систему інформування про стан досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства, відхилення прогнозованих та планованих показників стану підприємства від заданих значень, розрахунок аналітичних показників аналізу та оцінки фінансового стану підприємства, показників стану підприємства в галузі та товарних і фінансових ринках [2].

Важливим питанням ефективного проведення моніторингу є вибір та обґрунтування методів оцінки, сукупність яких забезпечать достовірність аналізу виявлених тенденцій, збір повної інформації про фактичний стан справ та дозволять спрогнозувати ситуацію на перспективу. Проведений огляд наукових праць і результатів досліджень вчених-економістів свідчать про різноманітність існуючих методів, способів та підходів до оцінки фінансового потенціалу підприємства.

Так, для оцінки фінансового потенціалу підприємства застосовуються такі методи:

метод експрес-аналізу за допомогою основних фінансових показників;

метод комплексного аналізу на основі системи аналітичних коефіцієнтів;

метод застосування інтегральної (факторної) оцінки (моделі);

комбінований метод та інші.

Враховуючи сутність і значення кожного, вважаємо, що комплексна оцінка фінансового потенціалу підприємства повинна базуватись за принципом синергії, тобто поєднання одночасно різних методів дозволяє в сукупності одержати кращий сумарний результат здійснення процесу моніторингу. Тому, залежно від мети, обставин та наявності необхідної інформації, потрібно застосовувати всі можливі методи оцінки у напрямку дієвого моніторингу параметрів фінансового потенціалу підприємства.

Фінансовий потенціал підприємства слід розглядати як сукупність господарських відносин і зв'язків, які спрямовані на одержання максимально-можливих фінансових результатів за рахунок:

ефективного використання власного капіталу, що забезпечує платоспроможність підприємства та його фінансову стійкість;

оптимізації структури джерел формування та можливості залучення позикового капіталу, що дозволяє збільшити валовий прибуток;

покращення інвестиційної привабливості підприємства з метою залучення інвесторів для реалізації проектів, створення і випуску нових більш рентабельних видів продукції та інше;

наявності ефективної системи управління фінансовими ресурсами на підприємстві.

Для реалізації процесу моніторингу фінансового потенціалу підприємства запропоновано наступну послідовність виконання розрахунків:

1. визначення наявності та величини фінансових можливостей на основі розрахунку вартості діючого бізнесу;
2. визначення рівня забезпеченості та ефективності використання фінансових ресурсів на основі розрахунку системи аналітичних показників фінансового стану;
3. дослідження рівня організації фінансового менеджменту;
4. формування інтегрального показника як індикатора наявності і використання фінансового потенціалу підприємства, що дозволяє спрогнозувати майбутній стан, виявити невикористані резерви та підвищити ефективність господарювання в цілому.

Для розрахунку вартості бізнесу на практиці аналітиками застосовуються різні методи оцінки, які ґрунтуються на таких підходах:

- ✓ дохідний підхід;
- ✓ порівняльний підхід;
- ✓ витратний підхід.

В процесі оцінки бізнесу з позицій дохідного підходу підприємство розглядається на як матеріально-виробнича база, а досліджується як бізнес або діяльність, які здатні приносити дохід (прибуток). Тобто основою даного підходу є визначення теперішньої вартості майбутніх доходів, що будуть надходити від діяльності вказаного суб'єкта господарювання. Виходячи з цього, оцінка вартості підприємства, що ґрунтується на дохідному підході, в більшості випадків залежить від перспективи розвитку вказаного бізнесу, фактичної ситуації на ринку та його тенденцій в ретроспективному періоді.

Найбільшою проблемою оцінки бізнесу на основі дохідного підходу є процес прогнозування величини доходів та визначення рівня їх

капіталізації. Важливим є те, що для розрахунку вартості враховується тільки та частина капіталу, яка здатна приносити економічні вигоди у майбутньому. Також одночасно визначається період часу, протягом якого майбутній власник зможе отримувати доходи, та обґрунтовується величина можливих ризиків.

Оцінка бізнесу на основі порівняльного підходу ґрунтується на використанні ринкової інформації, тобто визначення вартості підприємства здійснюється, виходячи з реальної ціни купівлі-продажу аналогічної фірми, що зареєстрована на місцевому фондовому ринку.

Перевагою порівняльного підходу є те, що вартість бізнесу фактично визначається ринком і для оцінки лише коригується реальна його ціна, виходячи з ринкової вартості акцій підприємства, існуючого попиту на них та ін. Недоліком є те, що у розрахунках не включаються перспективи розвитку підприємства в майбутньому.

Оцінка бізнесу на основі витратного підходу передбачає визначення вартості активів (матеріальних і нематеріальних) підприємства за даними фінансової звітності за вирахуванням зобов'язань і, в результаті, одержання вартості власного капіталу на певну дату.

Основною перевагою витратного підходу є достовірність інформації про підприємство та, одночасно, вагомим недоліком є відсутність потенційних можливостей розвитку бізнесу чи інших тенденцій на перспективу. Проте, незважаючи на недоліки, вказаний підхід до оцінки бізнесу є найбільш адекватний в умовах перехідної економіки порівняно з дохідним та порівняльним підходами.

Не зважаючи на різноманітність методів оцінки бізнесу, жоден з них не є універсальний. Тобто кожний має свої переваги та обмеження у застосуванні, що у підсумку висвітлюють різні вартості підприємств, що аналізуються. Отже, основним критерієм вибору підходу і методу оцінки бізнесу є поставлені мета і завдання визначення вартості господарюючого

суб'єкта, а також наявність достовірної інформації його зовнішнього і внутрішнього середовища [5].

Для визначення рівня забезпеченості та ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві визначають систему аналітичних фінансових показників. В економічній літературі для аналізу фінансових результатів діяльності та фінансового стану підприємства пропонується значна кількість фінансових коефіцієнтів, що характеризують всі напрямки оцінки: фінансово-майновий стан, ліквідність, платоспроможність, ділову активність та фінансову стійкість функціонування. В процесі дослідження встановлено, що запропоновані фінансові коефіцієнти потребують узгодженості та впорядкування, оскільки різняться за назвою та дублюються за змістом.

Виходячи з поставлених мети і завдання здійснення моніторингу фінансового стану підприємства до системи аналітичних коефіцієнтів можна включати показники оцінки інвестиційної привабливості досліджуваного суб'єкта господарювання.

Важливим завданням аналітика на даному етапі є правильний вибір оціночних показників. Встановлено, що критерієм формування системи показників має бути чітко сформульовані мета і завдання, а також вагомість кожного, виходячи з специфіки діяльності підприємства та його галузевої приналежності. Методичні засади визначення вагових показників також характеризуються різноманітністю, а саме:

- суб'єктивне (експертне) визначення значень окремих вагових коефіцієнтів;

- визначення вагових значень залежно від кількості показників фінансової звітності, необхідних для розрахунку окремого оціночного показника (критерію), що дає можливість врахувати повноту охоплення даним показником діяльності підприємства;

– визначення вагових значень окремих показників з використанням аналізу ієрархії Т. Сааті.

Обов'язковим процесом є перевірка сформованого масиву на статистичну щільність (значення кореляції та ін.).

Для узагальнення аналітичних досліджень фінансового стану підприємства у динаміці застосовується рейтингова оцінка, кластерний підхід та ін.

Дослідження рівня організації фінансового менеджменту на підприємстві здійснюється на основі методу експертних оцінок та, виходячи з фактичного стану справ, виражається у числовому вираженні шляхом підрахунку балів. Для цього вивчаються питання:

наявності постійного чи періодичного фінансового планування на підприємстві;

наявності і застосування фінансового бюджетування;

застосування системи внутрішнього фінансового аудиту;

дієвість системи контролінгу та ін.

Завершальним етапом процесу дослідження наявності і використання фінансового потенціалу підприємства є розрахунок його інтегрального показника на основі кореляційно-регресійного аналізу:

$$I_{\Phi\Pi} = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot BB + \alpha_2 \cdot \Phi C + \alpha_3 \cdot OFM \quad , \quad (1)$$

де $I_{\Phi\Pi}$ – інтегральний показник фінансового потенціалу;

$\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ – вагові коефіцієнти чинників фінансового потенціалу;

BB – підсумковий показник вартості бізнесу;

ΦC – підсумковий показник фінансового стану;

OFM – підсумковий показник рівня організації фінансового менеджменту на підприємстві.

Інтегральна оцінка фінансового потенціалу дозволяє досліджувати наявність фінансових ресурсів та можливостей на підприємстві, визначати

рівень їх використання та спрогнозувати майбутній стан на перспективу. Вказана інформація, вважаємо, необхідна для здійснення ефективного управління фінансовим потенціалом підприємства з метою нарощення обсягів діяльності та підвищення рівня її рентабельності.

Висновки. Для успішного здійснення підприємницької діяльності важливим є достовірна інформація про наявний фінансовий потенціал підприємства. Одержання індикаторів про наявність, динаміку та ефективність використання останнього є можливим внаслідок правильної організації і дієвого проведення моніторингу його параметрів.

Література:

1. Должанський І. З. Управління потенціалом підприємства: [навч. посібник] / І. З. Должанський, Г. О. Загорна, О. О. Удалих, І. М. Герасименко, В. М. Ращупкіна. – К.: ЦНЛ, 2006. – 362 с.
2. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент: [навч. посібник] / О. П. Крайник, З. В. Клепікова. – Львів: ДУ «Львівська політехніка». – К: Дакор, 2000. – 260 с.
3. Федонін О. С. Потенціал підприємства: Формування та оцінка: [навч. посібник] / О. С. Федонін. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.
4. Федулова Л. І. Сучасні концепції менеджменту: [навч. посібник] / За ред. Л. І. Федулової. – К.: ЦНЛ, 2007. – 536 с.
5. Шкроміда В. В. Особливості оцінки бізнесу та сутність їх методів / В. В. Шкроміда // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. / [наук. збірник]. – Івано-Франківськ: Вид-во ПНУ ім. В. Стефаника, 2010. – Вип. 6. – Т. 1. – С. 162-166.

Рецензенти:

1.

2.